

De *Nieuwe*

Zelfzwichter

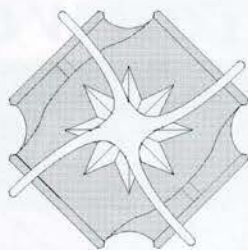
in dit nummer

- Redactioneel
- Biotoopkwestie in Niehove
- Zwichtprobleem snel verholpen
- Vrienden van de Groninger Molens:
 - Najaarsvergadering
 - Jaarplan 2002
- Excursie in Ostfriesland
- Molennieuws
- Verstild verleden (38)
- Post aan de redactie: vragen en aanvullingen
- Molens on line
- Agenda

01
3

Colofon

De *Nieuwe Zelfzwichter*
Jaargang 5, no. 3
oktober 2001
ISSN 1386-4920

De *Nieuwe Zelfzwichter* is het kwartaalblad van de gezamenlijke molenorganisaties in de provincie Groningen.

Het blad verschijnt in de maanden maart, juni, oktober en december. Leden van de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens en leden van de Stichting De Groninger Molen ontvangen het blad automatisch. Niet-leden kunnen zich op dit periodiek abonneren voor f 25,00 per jaar (4 nummers). Losse nummers kosten f 5,00 (exclusief porto).

Opgave lidmaatschap + abonnement:

Vereniging Vrienden van de Groninger Molens,
t.a.v. Ledenadministratie, Aweg 5^c, 9718 CS Groningen

Opgave abonnement voor De *Nieuwe Zelfzwichter*
Aweg 5^c, 9718 CS Groningen
(Molenbureau / Monumentenhuis)

Participanten:

- Vrienden van de Groninger Molens,
tel. (0597) 59 19 31
- Stichting De Groninger Molen,
tel. (050) 312 16 94, fax (050) 314 25 84
- Gilde van Vrijwillige Molenaars, afd. Groningen,
tel. tijdelijk via voorzitter L.H. Duijm (050) 534 48 83
Secretariaatsadres voor alle drie de organisaties:
Aweg 5^c, 9718 CS Groningen

Redactie:

Redactie van De *Nieuwe Zelfzwichter*: Aweg 5^c, 9718 CS Groningen, tel. (050) 312 16 94, fax (050) 314 25 84,
e-mail: groninger.molens@fmog.nl
J.C. van Driel - Groningen, G. Geertsema-ten Broek - Groningen, H.A. Hachmer - Nieuwe Pekela, M. Strijkstra-Kalk - Groningen, D. Lippe - Groningen (lay-out).

De redactie behoudt zich het recht voor om ingezonden artikelen in te korten en/of aan te passen. Overname van artikelen is eerst na overleg met de uitgever toegestaan.

Groninger molenarchief:

Het Groninger Molenarchief, Wedderstraat 39, Veele (9541 ED Vlagtwedde) 0599-312185 (dinsdag),
e-mail: Groninger.Molen.Archief@hetnet.nl

Aan dit nummer werkten mee:

H. Berends, J.C. van Driel, W. Friso, G. Geertsema-ten Broek, H.A. Hachmer, C.E. v.d. Horst, H. Noot, J. Oosterhuis, B. Poppen, A.J. Raven, A. Strijkstra, D.J. v.d. Zee.

Grafische basisvormgeving:
Biche Eleveld bNO Groningen

Drukwerk:
Zodiak Groep - Groningen

Oplage:
900 exemplaren

Sluitingsdatum kopij:
12 november 2001

foto omslag:

Molen *Ceres* te Spijk met het molenaarshuis
(21-9-2001)

foto: J. Oosterhuis, Usquert

- 2 • **Redactioneel**
- 3 • **Biotoopstrijd in Niehove**
Bomen over bomen, het is van alle tijden. Het gaat niet alleen over eigenbelang, maar ook over pesterijen, onbehoorlijk gedrag en nog meer onverdraagzaamheid.
- 4 • **Zwichtprobleem snel verholpen**
Alles kan defect raken en het gebeurt altijd onverwacht. Open de kleppen!
- 6 • **Uitnodiging voor de najaarsvergadering van de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens**
Dé Vereniging schrijft (in de) geschiedenis: men najaarsvergadert in het Groninger Molenarchief.
- 7 • **Jaarplan 2002 van de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens**
Te weinig leden weten van het vele dat weinigen doen in alle commissies. Dat mag best eens bekend worden.
- 8 • **Verslag van de molentocht door Ostfriesland**
Is het gras op het molenerf echt groener bij de burens? Een dagje gluren.
- 11 • **Molennieuws**
Roestige spijkers, houtsplinters en lage zolderingen, dat vraagt om een degelijke verbanddoos. Bij Ander molennieuws leest u onder andere een oproep om te komen knippen in het molenarchief.
- 15 • **Verstild verleden (38)**
Twee maal drie is zes: een hergebruikte molen met drie functies in een zeskant.
- 16 • **Reacties op Verstild verleden (37)**
Dat de Nieuwe Zelfwichter ook buiten onze provincie gelezen wordt, is maar weer eens gebleken: het UT-RUM-raadsel is opgelost.
- 18 • **Post aan de redactie: vragen en aanvullingen**
Kunststenen: bekende koek! Maar houten kunstroeden?
- 20 • **Molens on line**
Bestaan bliksemnesten? Weet waar uw vijand zit!
- **Agenda**
Op pad!

Redactioneel

Molens on line

Wind wordt steeds meer door hoge bomen uit de zeilen genomen, maar de moderne wetgeving is hard op weg de natuur van de eerste plaats te verdrijven.

Wat dacht je van bezwaarschriften van omwonenden die al elders in den lande worden ingediend tegen door vrijwilligers en beroepsmolenaars in werking gestelde molens. Je kunt immers zenuwachtig worden van al die draaiende wieken, bovendien veroorzaakt het lawaai en geeft het stof.

Herbouw van de hoogste molen van Nederland (Princenhage, bij Breda) bijvoorbeeld zouden wij als molengekken toejuichen, maar als omwonenden wil je dat toch zeker niet. Stel je eens voor, je kunt immers van zo'n stelling zo naar beneden kijken en tja, als moderne onderbuurvrouw wil je op je vrije zaterdag ook wel eens topless zonnen.

Weg privacy. We zien het al voor ons, al die vieze mannetjes op de stelling en dan die toeloop van stromen toeristen. Ze parkeren overal zo maar hun auto. In Drenthe kunnen ze er over mee praten.

Onlangs deed de molenaar van de stadskorenmolen *De Roode Leeuw* in Gouda in de nieuwsrubriek Netwerk droevig het verhaal over een buurman die last heeft van trillingen van de molen en die vindt dat de molen in de weg staat tussen zijn huis en zijn garage.

En wat te denken van schaduwval, nog erger, bewegende schaduwval. Zo word je nooit streeploois bruin.

Toch zijn er nog molenaars die tegen beter weten in de molen draaiende houden, maar dat duurt gelukkig niet lang meer. Ouderwetse mensen zijn het, het wordt tijd dat hun jaren zeventig mentaliteit van 'laat maar waaien', voorgoed gaat veranderen. Niet gedogen, maar straffen! Daar hebben we immers een ARBO-wetgeving voor. Veiligheid gaat in ons land boven alles. Elke zaterdag zie je van die sukkel in de wieken klimmen. Volgens de voorschriften mogen ze maar 2 meter hoog. Stilzetten die hap! Onverantwoord. Als ze toch de zeilen voor willen leggen, huren ze maar een hoogwerker! En dan dat binnenwerk. Zoiets is niet meer van deze tijd. Het kan splinteren en je kunt er je sjaal en handen tussen krijgen. Wegtimmeren die rommel en als je het dan toch wil zien, zet je er maar plexiglas voor. Bovendien, waar is het bordje NOODUITGANG boven die ene deur?

Vrijwillige en beroepsmolenaars, welkom in de 21ste eeuw!

Of molenbezoekers nog welkom zijn, is de vraag. We kunnen hun integrale veiligheid en gezondheid niet voor 100,00% garanderen.

De molenaar en de bomen

De kerkvoogden van Niehove waren ontzettend kwaad. Woedend waren ze over de acties die Jan Lambertus Sluiter, roggemolenaar in hun dorp, in 1825 ondernam. Molenaar Sluiter had namelijk bij de kerkvoogden geklaagd over de hinder die hij ondervond van de hoge bomen rondom het kerkhof. Die namen hem letterlijk de wind uit de wieken. Telkens herhaalde Sluiter zijn verzoek aan de kerkvoogden om de bomen rondom het kerkhof in te korten of om te hakken. Zijn verzoeken vonden echter geen gehoor en de kerkvoogden probeerden van zijn klachten af te komen door de bomen aan de onderkant te snoeien. Maar de roggemolenaar liet het er niet bij zitten. Hij probeerde zijn recht te halen door in beroep te gaan bij de Gouverneur (Commissaris van de Koning) in de provincie Groningen. In deze brief schreef hij dat hij "sinds eenige tijd aanmerkelijke nadeel in zijn beroep heeft ondervonden doordien de yperen boomen, welke het kerkhof te Niehove omringen, hem jaarlijks meer en meer de tot het malen benodigde wind benemen, zoo dat het te vrezen is, dat binnen kort hij in de onmogelijkheid zal zijn, op die plaats, waar hij sinds 15 jaren gewoond heeft terwijl de molen zelve sinds onheuchelijke tijden daar ter plaats gestaan heeft, zijn bedrijf uit te oefenen ... bij hevige rukwinden valt de wind van over de boomen zoo schuins naar beneden op de roeden van de molen, dat hiertegen niets bestand is, waardoor de nog nieuwe as onlangs gebroken is".

In een brief van de kerkvoogden aan het College van Toezicht op de kerkelijke administratie der Hervormden in de provincie blijkt dat ze geen goed woord over hebben voor de klachten van de roggemolenaar. Ze noemen zijn verzoek "eene gansch onbehoorlijken eisch". "Hoe vele roggemolens en andere (molens) zijn er geplaatst in de dorpen der Ommelanden, in welker omtrek boomen, zelfs geheele bosschen geplaatst zijn, vooral bij Borgen en Adellijke huizen. Wat molenaar deed immer dergelijken eisch dan Jan Lambertus Sluiter? Wie heeft ooit klagten over de boomen op het kerkhof bij een of ander Hooger Kollegie durven inbrengen?" Volgens de kerkvoogden was het beplanten van het kerkhof niets nieuws. Zij stelden dat sinds onheugelijke tijden bomen aan de rand van het kerkhof hebben gestaan "ter bewaringe van het kerkgebouw".

Zij noemen de klacht van de molenaar onbeschaamd omdat de molen "een heel stuk" van het kerkhof verwijderd staat. Bovendien was de "nieuwe" as volgens de kerkvoogden al door zijn voorganger geplaatst. De kerkvoogden van Niehove peinsden er niet over de bomen te laten kapen: zij voelden zich verantwoordelijk voor de instandhouding van de kerkelijke gebouwen. Bomen rondom het kerkhof zorgen er immers voor dat het pannendak van de kerk tegen de westerstorm wordt beschermd.

Wellicht speelde bij de boosheid van de kerkvoogden nog een ander feit een rol. Zij voerden aan dat

Jan Lambertus Sluiter "geenen vrind van den godsdienst" is. Bovendien was hij eigenaar van een nogal krakkemikkige molen, die zelfs bij stil weer wel eens zou kunnen bezwijken. Kennelijk was hij hierdoor alleen al bij de kerkvoogden weinig in tel. Hoe het is afgelopen weten we niet. De brief aan het College van Toezicht ligt als concept in het kerkarchief van Niehove, maar in het archief van het College van Toezicht treffen we geen schrijven uit Niehove aan. Misschien hebben de kerkvoogden hun boze brief nooit verstuurd.

In vrijwel alle kerkarchieven vinden we opbrengsten van houtboeldagen. Oude bomen werden geroid en nieuwe geplant. De opbrengst van deze houtverkopen was vaak niet gering. Met deze inkomsten werden vaak de noodzakelijke reparaties aan het kerkgebouw bekostigd.

Ook in andere dorpen werd er tegen de hoogte van de bomen geprotesteerd. Toen in Zuidhorn omwonenden met klachten kwamen, weigerden de kerkvoogden de bomen te vellen, omdat ze fungeerden als "scherm" zodat de "lelijke" muren niet te zien waren. Deze bomen verdwenen pas toen de kerk bepleisterd werd.

De iepen in Niehove werden waarschijnlijk pas tien jaar na de klacht van de molenaar gekapt. In de rekeningboeken van de kerkvoogdij wordt in december 1836 een bedrag van bijna driehonderd gulden geboekt als opbrengst van de publiek geveilde bomen op het kerkhof.

(Dit artikel is eerder gepubliceerd in het blad *Groninger Kerken* (juni 2001) van de Stichting Oude Groninger Kerken.)

B. Poppen

Snelle actie bij *De Jonge Jan* voorkomt problemen

In de zomermaanden en bij rustig weer zet ik de molen *De Jonge Jan* te Uithuizen, waar ik vrijwillig molenaar ben, overhekt weg, waarbij ik aan het gaande end de bliksemafleiderkabel bevestig. 'Eén is voldoende', zei mijn instructeur, 'want de roeden zijn bij de askop doorverbonden' en zo is het ook op *De Jonge Jan* het geval. Tevens bevestig ik een 19 mm dikke polyester kabel met aan weerszijden haken aan het oog op het end en aan de andere kant aan de roeketting. Deze kabel is een vorm van extra veiligheid, een werkwijze die ik opdeed op de *Havekes Mölle* in Twello, waar ik een groot deel van mijn opleiding volgde. Daarnaast zet ik natuurlijk twee gepunte stutten in het bovenwiel. Een voordeel van de veiligheidskabel is dat ik het end daarmee kan terug trekken en vervolgens de bliksemafleiderkabel kan verwijderen, evenals de kabel zelf. Op de ochtend van 2 augustus 2001 deed ik dat ook

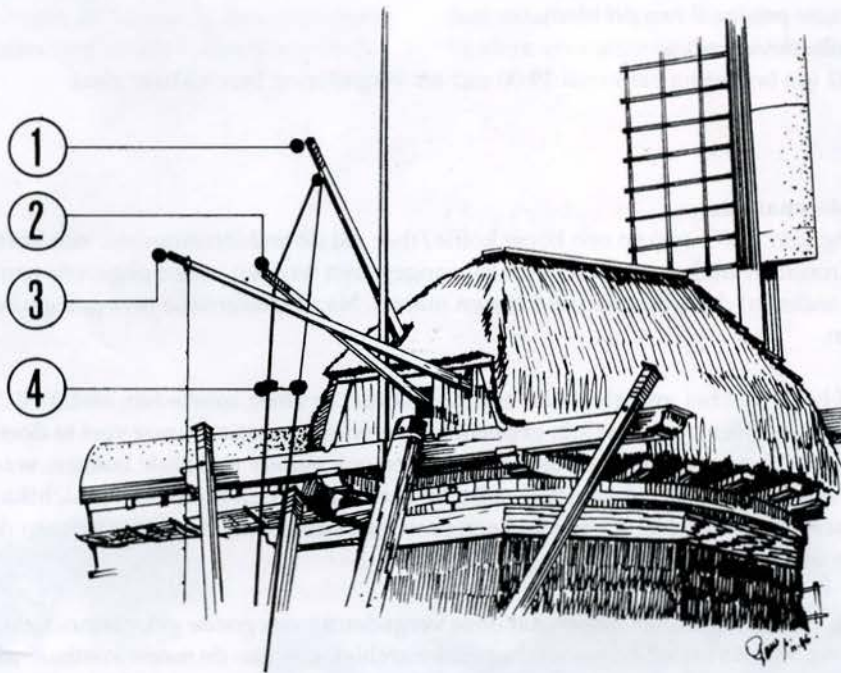
weer, maar tijdens het rechtzetten van het gevluht hoorde ik een enorme knal en zag ik dat alle kleppen waren dichtgevallen. Ik rende naar achteren, legde de molen op de vang, waarna ik op zoek ging naar de oorzaak van de knal. Eerst dacht ik dat de zwichtketting was gebroken, maar bij controle vanuit de kap bleek dat hij uit de haak aan de zwichtboom was geschoten. De harp waarmee hij eraan was bevestigd, zat klem tussen de geleiderol in de bezaanstok, waardoor werd voorkomen dat de hele ketting naar beneden op de stelling viel. De kleppen in het gevluht waren alle volledig gesloten en er was geen mogelijkheid deze nog te openen. Aangezien de weervoorsichten ronduit slecht waren – er zou 's avonds een front met veel wind en onweer overtrekken – oordeelde ik dat het euvel nog dezelfde dag zou moeten worden verholpen. Die mening werd niet alleen gedeeld door mijn

baas, Piet Vegter van de gemeente Eemsmond, die ik daarop informeerde, maar hij ging ook meteen over tot actie. Aangezien de reeds behoorlijk roestige 24 meter lange zwichtketting er al vanaf de restauratie in 1993 op zat, besloten we die te vervangen en dat betekende dat er een nieuwe moest komen. Zoiets nog dezelfde dag in de bouwvakantie voor elkaar krijgen valt niet mee, maar toch lukte het, evenals het volgende probleem, namelijk hoe krijgen we de oude eraf en de nieuwe er weer aan. Ook daar wist mijn baas een antwoord op, want om twee uur 's middags reed er een zware kraan van de firma *Lommerts KSM* voor die met zijn giek van 40 meter elk hoogte- en afstandsprobleem wist te overwinnen. Samen met een medewerker van de dienst gemeentewerken werd ik naar boven getakeld, waar we de kettingen in korte tijd wisten te vervan-

gen. De dubbele open ogen aan de haak in de zwichtboom sloten we af met strippen en tevens lieten we, als extra veiligheid, de ketting er achterlangs doorlopen.

Uiteraard werd één en ander door veel belangstellenden gadeslagen, onder wie enkele collegamolenaars die van verre zagen dat er een kraan bij de molen stond en vervolgens oordeelden dat er dus iets aan de hand moest zijn. Napratend waren we het er over eens dat de open-oogconstructie weliswaar handig kan zijn, maar ook een gevaar inhoudt dat, zoals in bovenstaand geval, met veel kosten en de nodige mazzel weer moet worden opgelost.

Vraag blijft natuurlijk: hoe is de ketting uit de haak geraakt?

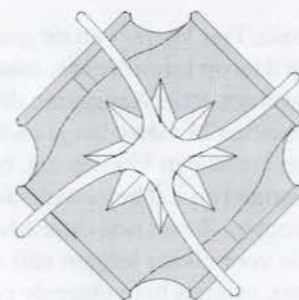

Zwichtbomen achter op de kap: bezaanstk (1), zwichtboom (2), vangstk (3), zwichtketting (4)

Uit: Basisopleiding Vrijwillig Molenaar, figuur 6.4.7.2

Uitnodiging Najaarsvergadering 2001

Aan: Leden van de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens

Hierbij nodigen wij u uit voor de najaarsvergadering 2001, die zal plaatsvinden op donderdag 8 november 2001 om 20:00 uur in het Groninger molenarchief (gebouw Waterschap Hunze en Aa's, Wedderstraat 39, Veele [A7, afslag Winschoten (47), N367, N368, afslag Veele].

Vanaf 19:00 uur zal het archief open zijn, en de vergaderruimte is dan beschikbaar voor de gebruikelijke ruilbeurs voor molenansichten. In archief en vergaderruimte mag niet gerookt worden.

Agenda

1. Opening om 20:00 uur.
2. Ingekomen stukken en mededelingen.
3. Notulen van de voorjaarsvergadering in 2001.
4. Jaarplan 2002 (zie pagina 7 van dit blad).
5. Voorstel contributieverhoging.
6. Begroting 2002 (de begroting zal vanaf 19:00 uur ter vergadering beschikbaar zijn).
7. Rondvraag.
8. Sluiting.

Het Groninger Molenarchief

Na de vergadering (om 21:00 uur) en een kopje koffie/thee zal de archiefcommissie een korte presentatie geven over het Groninger molenarchief. Hierin zal aangegeven worden welke gegevens aanwezig zijn, en hoe de leden (en anderen) daarvan gebruik kunnen maken. Na de presentatie is er gelegenheid het molenarchief te bekijken.

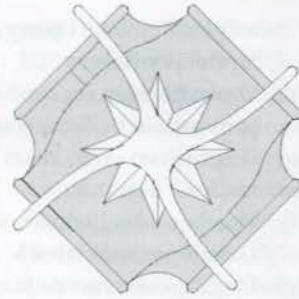
Het molenarchief heeft met het materiaal van ons, helaas veel te vroeg overleden, erelid W.O. Bakker veel aan waarde gewonnen. Deze gegevens zijn gedeeltelijk verwerkt, maar er is nog veel te doen. In het molenarchief is een uitgebreide bibliotheek van molenboeken en ook andere regionale boeken, waarin molens worden beschreven. Ook is er een uitgebreide collectie aan fotografisch materiaal, ansichtkaarten, krantenknipsels, oude kaarten, etc. etc. Het archief kan een bron van informatie zijn voor iedereen die bezig is met historisch onderzoek naar molens in Groningen.

Het bestuur en de archiefcommissie hopen dat deze vergadering een goede gelegenheid zal zijn om de leden te informeren over de activiteiten rond het molenarchief, één van de meest kostbare maar ook productieve activiteiten van de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens, het Gilde afdeling Groningen en de Stichting de Groninger Molen.

Het Bestuur

Vereniging Vrienden van de Groninger Molens

JAARPLAN 2002

Inleiding

De door het bestuur van de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens (VVGGM) voorgestelde plannen voor het komende jaar (2001-2002) zijn weergegeven in het onderstaande jaarplan 2002. De resultaten hiervan zullen gerapporteerd worden in de najaarsvergadering 2002. Alle activiteiten worden gerealiseerd in samenwerking met de *Stichting De Groninger Molen* en het *Gilde van Vrijwillig Molenaars, afdeling Groningen*.

In het komende jaar wil het bestuur de betrokkenheid van de leden bij het werk van de Vereniging vergroten. Een probleem voor leden om mee te doen is wellicht onduidelijkheid over wat de Vereniging nou daadwerkelijk doet, en hoeveel inspanning en tijd met dat werk gemoeid is. Het bestuur en de commissies willen deze drempel verlagen door de leden hierover beter te informeren. De vorm waarin dit gaat gebeuren is het beschrijven van de huidige en toekomstige werkzaamheden in *projecten*, met uitgewerkte doelstelling en stappenplan. Deze projectbeschrijvingen zullen worden gebundeld en ze zullen voor alle leden beschikbaar worden gemaakt via mededelingen in *De Nieuwe Zelfzwichter* en via onze website.

De doelen op lange termijn van de Vereniging zijn:

- 1 Ontwikkelingen kritisch volgen ten aanzien van het voortbestaan van de aanwezige Groninger molens.
- 2 Ontwikkelingen ondersteunen voor het volledig maken van het bestand aan molentypes in Groningen.
- 3 Documenteren, verzamelen en ontsluiten van museaal interessant materiaal over bestaande en verdwenen Groninger molens.
- 4 Publiciteit organiseren en het ondersteunen van activiteiten rondom Groninger molens, in regionaal, provinciaal en landelijk verband.

Uiteraard is het nastreven en het bereiken van de doelen afhankelijk van de inspanningen van de

leden van de Vereniging. Op dit moment zijn er leden actief in het algemeen bestuur en in zes commissies (Archief, Internet, Organisatie Molenreis, *De Nieuwe Zelfzwichter*, Publiciteit, Technische ondersteuning). Deze leden zullen hun best doen bij de activiteiten die voorzien zijn in het jaarplan 2002.

Uitwerking

Het maken van projectbeschrijvingen en stappenplannen voor alle huidige en toekomstige werkzaamheden van bestuur en commissies.

Bij hoofddoel 1

- (a) Ondersteunen van acties van biotoopwachters en andere molenorganisaties ten behoeve van het in stand houden en verbeteren van de biotoop van molens.
- (b) Volgen van ontwikkelingen over automatische blusinstallaties voor molens.
- (c) Volgen van verandering bij het draaiende houden van Groninger molens door gevolgen van de ARBO-wet.

Bij hoofddoel 2

Hierin verwachten wij geen ontwikkelingen voor 2001-2002.

Bij hoofddoel 3

- (a) Ontwikkelen van verdere ontsluiting van archiefmateriaal in Veele.
- (d) Het verzamelen en documenteren van materiaal van bestaande en verdwenen molens en het uitlenen van expositiemateriaal.
- (b) Produceren van beeldmateriaal van Groninger molens op CD en in fotoboeken.

Bij hoofddoel 4

- (a) Produceren van 4 nummers per jaar van *De Nieuwe Zelfzwichter*.
- (b) Produceren van informatie brochure over Groninger molens.
- (c) Meewerken aan publiciteit en activiteiten

- rondom molens op regionaal, provinciaal en landelijk niveau.
- (d) Onderhouden en verder ontwikkelen van de provinciale molenwebsite.
 - (e) Beschrijven en in kaart brengen van molenroutes.
 - (f) Voorbereiding starten voor de 3^e versie van het Groninger molenboek.
 - (g) Organiseren van de jaarlijkse molenexcursie.
 - (h) Videoregistratie van ervaringen van oud-beroepsmolenaars in Groningen.

De resultaten van de activiteiten in 2002 zullen bij de volgende najaarsvergadering gemeld worden. Het bestuur nodigt ieder lid uit om nieuwe ideeën die binnen de doelstelling van de vereniging vallen (zo mogelijk met plan van aanpak) aan te leveren. Er is veel te doen om onze molens draaiende te houden, en ieder lid wordt uitgenodigd om daaraan zijn steentje bij te dragen.

Het bestuur
Groningen, september 2001

H. Berends

Molentocht door Ostfriesland op zaterdag 15 september 2001

Na jaren van goed bezette bustochten lijkt de klad er enigszins in te zitten. Aan de prijs kan het niet liggen, want die is laag te noemen voor hetgeen er wordt geboden. Vorig jaar is de geplande excursie zelfs afgelast wegens te weinig deelnemers... Dit heeft de excursieleiders er niet van weerhouden om weer een aantrekkelijke route uit te zetten langs de Ostfriesse molens. Hoewel het Duitse Ostfriesland al eerder in excursietochten werd bezocht, is het een verrassende tocht geworden. Het was gezellig, dus meer mensen op de foto's dan normaal.

Vanaf het hoofdstation in Groningen vertrok een bus met 37 personen via Winschoten richting Nieuweschans. Nadat we de Emstunnel waren gepasseerd gingen we richting het noorden. Hierbij passeerden we verschillende typen en soorten molens. Te noemen zijn: spinnekop te Leegmoor, boktjasker te Riepe en een groot uitgevallen modelmolen op schuur in Wrantepott.

In Hinte werd een bijzondere molen bezocht. Met recht is daar een huzarenstukje verricht. Veel vrijwilligers en enthousiaste bestuursleden hebben hier gezorgd voor het herstel van een wrak tot een prachtige molen met aanbouw. In de aanbouw (=Teestube) genoten de reizigers van koffie *mit kuchen, zoveul ast mor wolst*. Via een verbinding in de aanbouw werden we door de gerestaureerde molen rondgeleid. De uitleg was door het *platt*-Duits goed te volgen. De beneden verdiepingen waren prachtig betimmerd en afgewerkt met eikenhout, waarbij de begane grond in gebruik is als VVV, de eerste verdieping als trouwzaal, en de tweede zolder als expositieruimte. Naast wisselende exposities, is het

onderstuk rijk behangen met prachtige schilderijen van Heinz Kramer. Stuk voor stuk juweeltjes van Hinte in vroegere tijd.

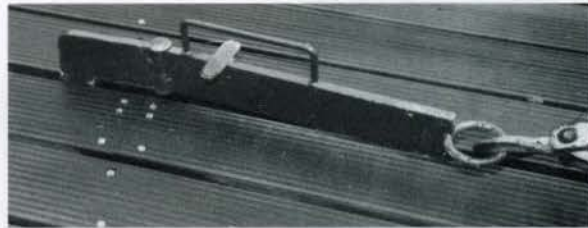
Riepe-Leegmoor. Spinnekop (Kokermühle); Bart Slooten uit Koedijk kijkt of er ook een vijzel aanwezig is

Foto: H. Noot, Haren

Hinte

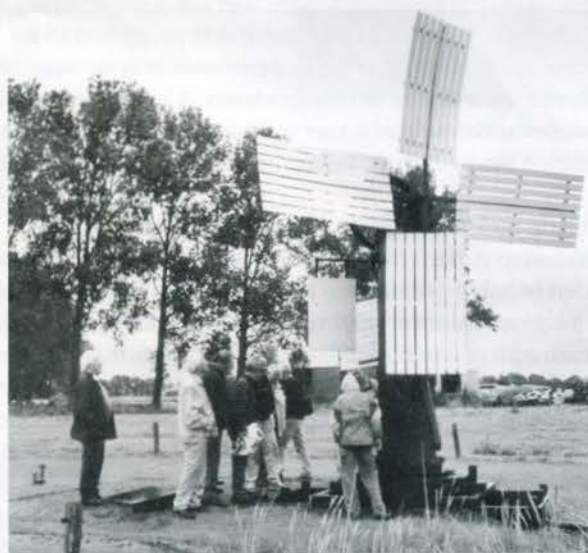
Foto: H. Noot, Haren

Hinte. Scharnieren en haak van kruiketting

Foto: H. Noot, Haren

De volgende korte stop was niet in Loppersum (D) maar in Wirdum (D). Hier staat een historische zuigerpomp molen uit 1872. Helaas was de molen niet in werking. De productie van dit molentje is te vergelijken met die van een tjasker: klein gevluht, geringe opvoerhoogte en geringe capaciteit.

Wirdum. Belangstelling voor een merkwaardige molen tijdens een motregenbui

Foto: H. Noot, Haren

Via de *Sterrenbergsche molen* in Upgant-Schott (momenteel in restauratie) en de *Friesenborgsche molen* in Marienhof kwamen we aan in Leezdorf. De reisbeschrijving vermeldt op dit punt een verrassing, zelfs voor de reisleiders! De broodmaaltijd pakt iets kariger uit dan de bedoeling was en ook was afgesproken. Onder het genot van veel (heel veel) thee haptten de aanwezigen de luxe eenhaps crackertjes weg. Omdat er daarna niets meer volgde, werd alles verorberd wat eetbaar was...

Ook de molen van Leezdorf had een verbindings-sluiss met de aanbouw, welke vroeger een pakhuis was geweest. De vlucht van de molen bedraagt 17,30 meter en is daarmee niet groot te noemen. In een aanbouw bevindt zich nog een dieselmotor die

de maalstenen eveneens kan aandrijven. De *Schoofsche molen* in Bremerfehn is wellicht één van de laatst gebouwde molens in Duitsland. Haar oprichtingsjaar is 1937 en zal ongetwijfeld vele miljoenen Reichsmarken hebben gekost.

Midden in het dorp Tannenhausen staat een erg klein grondzeilertje met een vlucht van slechts 12 meter. Vanzelfsprekend rondom in de bebouwing. Om de wieken toch rond te krijgen hebben ze een elektromotor op de bovenas aangebracht. Gelukkig draaiden de wieken wel de goede kant op... Met een hard/zacht-knopje kan het toerental worden geregeld. Erg fraai is het niet.

Via de molen van Ost-Grossfehn kwamen we in Spetzerfehn. Je kunt moeilijk deze molen passeren zonder er even een kijkje te nemen. Het is een molen vol in bedrijf en vergelijkbaar met o.a. *Joeswert* in Feerwerd. Molenaar Steenblock was graag bereid de moeilijk ter been zijn de excursieleden met de zakkenlift naar boven te transporteren. Als je deze molen uitkomt kun je met recht zeggen dat je in de molen bent geweest. Lekker melerig...

Bij de molen van Bagband hebben we onze laatste theestop gehad. In het verbouwde molenhuis werden behalve potten thee ook wel andere opkikker-tjes geschonken en gedronken. De Marken moesten toch op...

Keurig op tijd arriveerde de bus rond 19:00 uur weer op het hoofdstation. De chauffeur en de excursie-

sieiders waren in de bus bedankt, waarbij de laatsten het zonder een Groninger koek moesten doen. We zien uit naar een volgend reisdoel en excursie volgend jaar!

Bagband
Foto: H. Noot, Haren

Tannenhausen. Groepsfoto van alle deelnemers inclusief de buschauffeur
Foto: H. Noot, Haren

**VERSTOPPING ?
ALARMTELEFOON
050 - 5421890
24 UURS - DIENST**

- Rioolontstoppen
- Aanleg en reparatie
- T.V.-inspectie
- Gevelreiniging
- Impregneringen

PETER KUIL
REINIGINGS SERVICE

Noorddijkerweg 13
9734 AS Groningen

Tel. (050) 542 18 90
Fax (050) 542 37 78

Onderlinge Brandwaarborg Maatschappij

speciaal voor molenaars

SINDS 1873 SPECIALIST IN HET VERZEKEREN VAN WINDMOLENS

Hoofdkantoor Deventer: Singel 19 - Postbus 448 - 7400 AK Deventer
Telefoon (0570) 61 23 53

BAKKER *de Rappe Schoenlapper*

Fa. DOORNBOS

A-Kerkhof 33
9712 BC Groningen
Telefoon: (050) 312 08 07

FIRMA EKKELKAMP

De speciaalzaak voor: Volgekorenmeel

*Hondensport, Vogelzaden,
Paardenvoeders, Vogels
Aquariumbenodigdheden,
Hengelsportartikelen
en alles voor Uw huisdieren*

Rijksstraatweg 135
 (050) 535 02 15
Haren (Gr)

Schoonmaakbedrijf Zeeman

*Voor complete
schoonmaakservice
o.a. kantoren etc.*

**glazenwasserij
gevelreiniging
impregneren (muren)
tapijtreiniging
kunststof reinigen
enz.**

Telefoon
050-3061279
Fax
050-3061836

de Stelling 5, 9774 RB Adorp

Evenementenhal Op Roakeldais

voor o.a.:

- ✓ Personeelsfeesten
- ✓ Reünies
- ✓ Sportactiviteiten
- ✓ Beurzen
- ✓ Concerten

Wij hebben u te bieden:

- ✓ Een multifunctionele hal met een oppervlakte tot 1850 m².
- ✓ Ruime parkeergelegenheid.
- ✓ Centrale ligging in Noord Groningen.
- ✓ Geheel verzorgde dag/avondprogramma's

Oostervalge 52a – Postbus 40, 9989 ZG Warffum
tel. (0595) 42 24 96 / fax (0595) 42 32 92
admin@oproakeldaishal.nl

DE MOLEN IN DE VREUGD?

Wij hebben
een grote collectie
geboortecadeaus, zoals:

*kindercouverts,
rammelaars,
sparpotten,
servetbanden,
papepels en
geboortebekers
in zilver en plect.*

GRAVEREN IS GRATIS!

JUWELIER REPKO

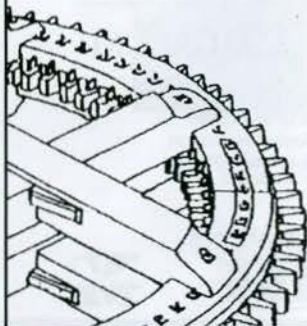
Herestraat 4
Groningen
tel. (050) 312 91 31

**Molenmakersbedrijf
Molema**
V.O.F.

Provincialeweg 4, 9677 TW Heiligerlee

telefoon (0597) 59 16 60
telefax (0597) 59 11 76
mobiel 06 53 22 48 91

Mulder Pot - Kropswolde

KORENMOLEN **De Hoop**

Woldweg 70, Kropswolde.

Voor de zelfbakkers(sters):

- volkorenmeel
- tarwemeel
- viergranenmeel
- pannenkoekmeel
- boekweitmeel

Openingstijden:

woe. t/m vrij. 14.00-17.00 uur
zat. 10.00-12.00 en 14.00-17.00 uur

Molenaar J.J. Pot
Telefoon (0598) 39 49 53

Naar windmolen

Joerwert

Te Feerwerd voor:

- ✓ tarwemeel
- ✓ tarwebloem
- ✓ rijst
- ✓ gort
- ✓ pannenkoekmeel
- ✓ gemengd graan
- ✓ en andere molenproducten
- ✓ (ook voor zelfbakkers/sters)

Donderdag, vrijdag en zaterdag geopend van
13.30 - 17.30 uur

Molenaar Rolf Wassens

☎ (0594) 62 15 45 / 62 19 45

JAN VOS

Rietdekkersbedrijf

**Al meer dan 25 jaar
vakmanschap**

⌘ Boerderijen

⌘ **Molens**

⌘ Villa's

⌘ Bungalows

⌘ Recreatiebungalows

Ook voor reparatie en onderhoud

tel./fax (050) 406 20 39

Oude Boerenweg 11 - Glimmen

DE KAMERSPECIALIST

**HUUR
VERHUUR
ADVIEZEN
BEMIDDELING**

**Beheer van Huizen, Kantoren
en Bedrijfspannen.
Gespecialiseerd in Kamerverhuur.**

Eendrachtskade N.Z. 25

9718 BB Groningen

☎ (050) 313 34 16

Geopend : 10-12 en 13-17.30 uur

**Het Veenkoloniaal Museum in Veendam . .
het meest verrassende museum van de regio !**

U ontmoet er de turfstecker, neemt plaats in de roef van een binnenschip, staat oog in oog met een zeeman en kunt zelfs een echte scheepsjager tegen het lijf lopen. Voordat u het weet neemt u samen met hem plaats in een oergezellig, ouderwets café.

Het Veenkoloniaal Museum is dé plaats voor een succesvolle start van uw familiereünie of personeelsuitje.

Op uw verzoek verzorgen wij dagvullende arrangementen.

Het Veenkoloniaal Museum is bovendien de uitgever van de Veenkoloniale Volksalmanak. Al vanaf f 35,- ploft deze jaarlijks op uw deurmat. Bovendien ontvangt u voor dit bedrag twee keer het magazine 'Omzien naar het Museum' met daarin opgenomen de museumkalender, en heeft u het hele jaar, samen met uw partner, vrij toegang tot het museum.

Voor meer informatie: 0598 616393

VEENKOLONIAAL MUSEUM

Winkler Prinsstraat 5 - 9641 AD Veendam

tel 0598 616393 - fax 0598 616590

e-mail: veenkol@veenkoloniaalmuseum.nl

www.veenkoloniaalmuseum.nl

Molen nieuws

(De nummering tussen () verwijst naar de nummering in het Groninger Molenboek – 2de druk, welke is uitgegeven in 1981)

Algemeen

De Stichting De Groninger Molen (DGM) is eigenaar van zes molens in de provincie Groningen, te weten de koren- en pelmolen *Ceres* (18), de houtzaagmolen *Bovenrijge* (20), koren- en pelmolen *De Lelie* (32), koren- en pelmolen *De Vier Winden* (34), poldermolen *De Goliath* (122) en korenmolen *De Onderneming* (123). Voor alle molens zal dit najaar een risico-inventarisatie worden gemaakt en in het verlengde hiervan een plan van aanpak. De Stichting De Groninger Molen probeert op deze wijze aan haar zorgplicht te voldoen.

Van elke molen zal dit jaar de bliksembeveiliging en de elektrische installatie worden gecontroleerd. Elke molen krijgt bovendien een

deugdelijke verbandtrommel en een branddeken.

Poldermolen *Eolus* (3), Fransum

Na moeizaam overleg met de Rijksdienst voor de Monumentenzorg over de restauratie van de molen, heeft de Molenstichting Westerkwartier overeenstemming bereikt over de toe te passen materialen voor verschillende onderdelen. Inmiddels is aan molenmaker Dunning opdracht gegeven tot uitvoering van de restauratie, een half jaar later dan de bedoeling was.

Koren en pelmolen *Ceres* (18), Spijk

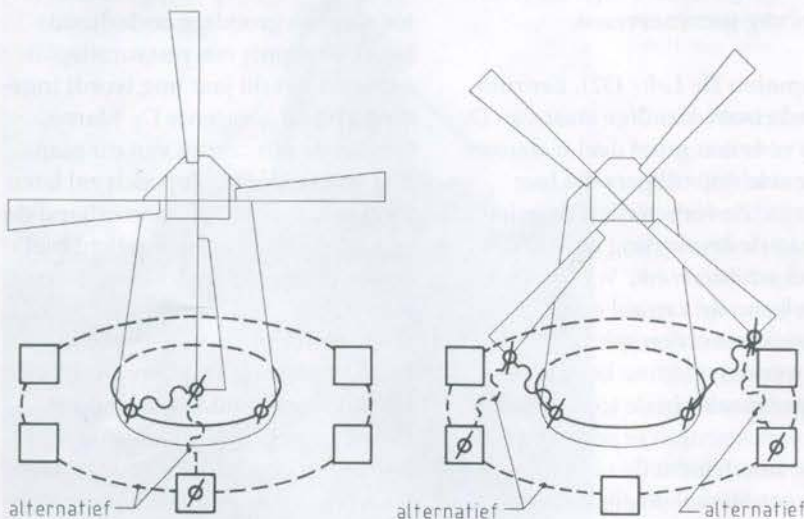
Als pelmolen is deze molen al regelmatig in het nieuws geweest. Ook nu weer brengen we deze molen onder een ieders aandacht. Op 21 september is het officiële startsein voor de restauratie gegeven; dankzij een garantstelling van de gemeente Delfzijl kan de restauratie nu beginnen. In de feesttent nodigde voorzit-

Volgens de regelen van de ARBO-kunst steekt wethouder Huisman de eerste spade

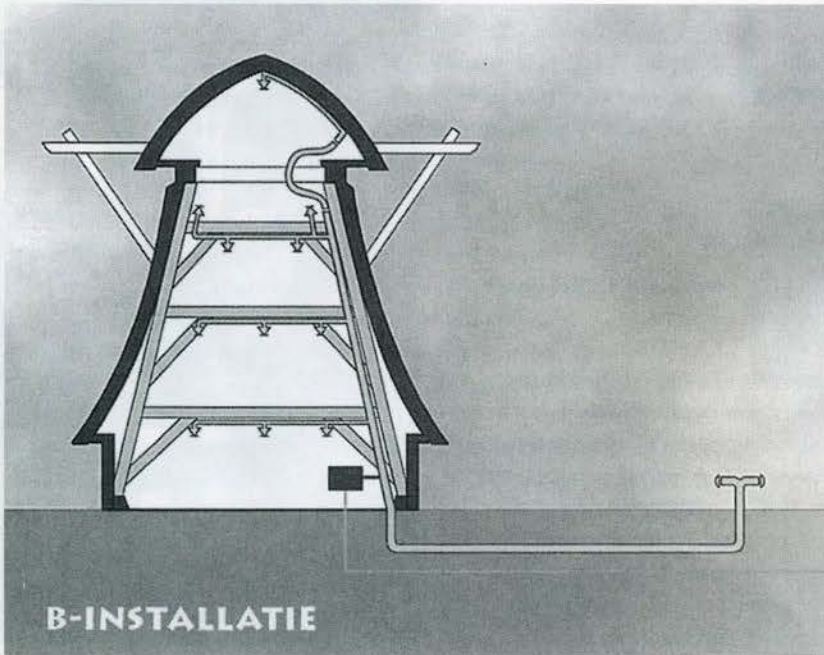
foto: J. Oosterhuis, Usquert

ter Knol wethouder Huisman van Delfzijl uit een symbolische poging te doen een begin te maken met de leidingsleuf in de keiharde grindgrond van het molenerf. Voor dit gevaarlijke karwei was hij volledig toegerust volgens de ARBO-voorschriften: achter afzettingshokjes met een knipperlicht, oranje hesje aan en met een veiligheidshelm op (zo te zien geen grondwerkersschoenen met stalen neuzen). De brandweer van de post Bierum was aanwezig om eventuele vonken (staal van de spade op het grind!) meteen onschadelijk te maken. De Stichting De Groninger Molen was zo wijs de genodigden te ontvangen in een tent; gezien het weer was dat toevallig niet nodig, want de plechtigheid werd begunstigd door zonnig herfstweer. Het was rustig onder het torentje van Spijk: er waren maar weinig passanten die de tent in konden worden gelokt met koffie, gebak en accordeonmuziek. De tent van Hettema was eerst spoorloos: het bleek dat de chauffeur er door een

Aarding van windmolens (NEN 1014). (Let op de draairichting!)

uit: Bliksembeveiliging, NEN 1014, NNI

Semi-automatische sprinklerinstallatie (*Info*, 2000-20, Rijksdienst Monumentenzorg)

misverstand niet mee op weg was naar het afleveradres, maar naar het Molenbureau in Groningen (het rekeningadres)!

De werkzaamheden aan de molen omvatten naast allerlei bouwkundig herstel ook het aanbrengen van een sprinklerinstallatie. De reden om hiertoe over te gaan is, dat de molen van binnen veel authentieke, onvervangbare onderdelen bevat en dat de *Ceres* gelegen is midden in de bebouwde kom. De installatie is van een zogeheten *open* type met lege leidingen en een terugloopklep. De waterdruk moet worden geleverd door een pompwagen van de brandweer die in actie komt na een automatisch alarmsignaal van de branddetectie. De firma Aqua+ plaatst maar liefst 52 sprinklerkoppen in de molen. De leidingen kunnen vrij goed buiten het zicht blijven, maar de koppen moeten zichtbaar zijn, anders kunnen ze niet goed in alle richtingen rondsproeien.

Houtzaagmolen *Bovenrijge* (20), Ten Boer

De onderhoudswerkzaamheden concentreerden zich om de kap. De ter plaatse van de spantring door houtrot aangetaste kapbedekking is hersteld. Ten behoeve van de werkzaamheden is de romp van de molen in de steigers gezet. Na de benodigde reparaties is de bovenzijde van de kap goed schoongemaakt en waar nodig geconserveerd.

Korenmolen *De Lelie* (32), Eenrum

De goede bouwkundige staat van *De Lelie* is voor een groot deel te danken aan de vele vrijwilligers die hier actief zijn. Ze verbeterden de geleiding van de kruiketting en verrichtten veel schilderwerk. Voor het schilderwerk aan de kap zal een hoogwerker worden gebruikt, wat veilig werken op grote hoogte eenvoudiger maakt. In de toekomst zullen moleneigenaren er rekening mee moeten houden dat de onderhoudskosten aanmerkelijk stijgen door deze vanwege de ARBO-voorschriften vereiste methode van werken. Na de totstandkoming van de expo-

sitieruimte in de molen, een aantal jaren terug, was het uitgeven van een folder altijd nog een grote wens van de vrijwilligers. Het grafisch ontwerp bureau B. Eleveld heeft ervoor gezorgd dat deze wens in vervulling is gegaan.

Korenmolen *De Vier Winden* (34), Pieterburen

Het lukt de Stichting niet met de bestaande onderhoudsregeling de molen in goede bouwkundige staat te houden. De kap van de molen is toe aan een grondige onderhoudsbeurt. Er wordt een restauratieplan gemaakt dat dit jaar nog wordt ingediend bij de gemeente De Marne. Omdat de uitvoering van dit plan nog wel enige jaren op zich zal laten wachten, maken we op voorhand de gepotdekselde kap waterdicht met een bitumineuze bedekking. Twee buitensluitingen van de stelling zijn reeds vernieuwd. Dankzij de inzet van mevrouw H. Hiddema van Dorpsbelangen Pieterburen is in het kader van het *speltproject* een folder gemaakt. Het ontwerp is van grafisch ontwerp bureau en vrijwillig molenaar D.J. Tinga.

Poldermolen Goliath (122), Uithuizermeeden

Dit jaar krijgt de molen een schilderbeurt. Er worden bovendien 4 nieuwe kruipalen geplaatst en de betonnen wateruitloop wordt hersteld.

De toekomst van het voorlichtingscentrum voor windenergie, gehuisvest in de mulderswoning naast de Goliath, is onzeker. Essent Duurzaam gebruikt de woning momenteel als voorlichtingscentrum en heeft nog niet aangegeven welke activiteiten voor het volgende jaar zijn gepland. Binnenkort zal overleg

met Essent plaatsvinden over de toekomstplannen. Mogelijk kunnen naast Essent Duurzaam ook andere gebruikers worden aangetrokken.

Korenmolen De Onderneming (123), Vierhuizen

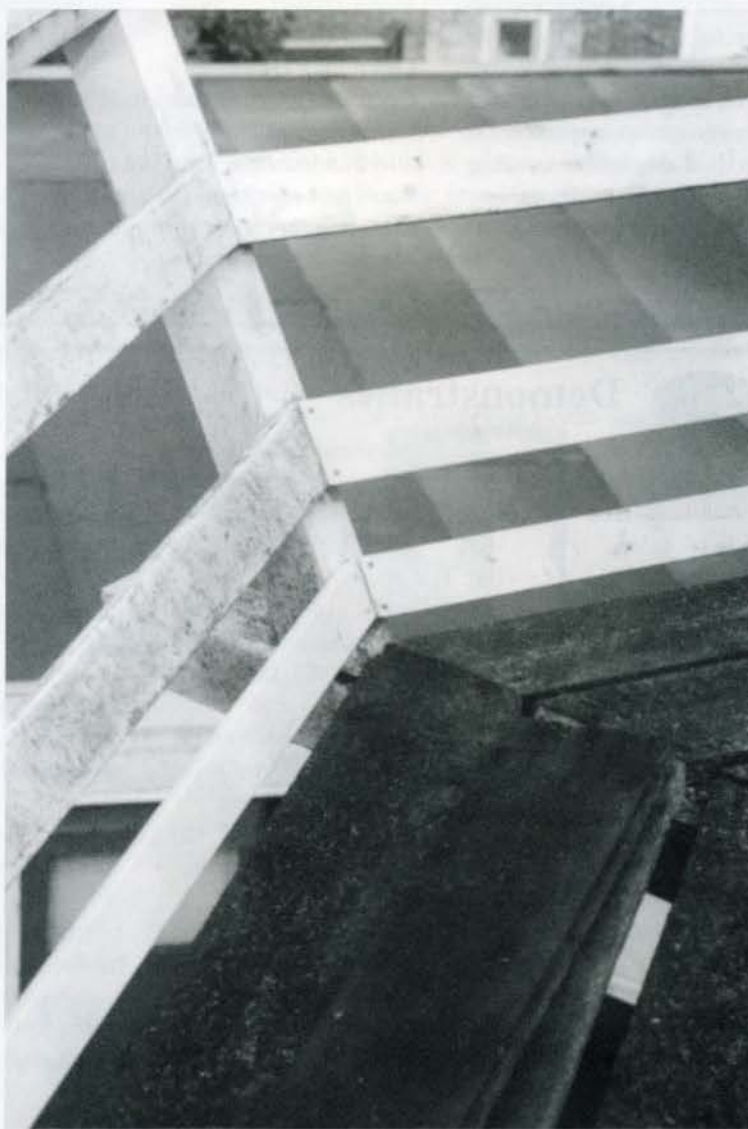
Het metselwerk van de molenromp is op verschillende plaatsen ingeboet (opnieuw gevoegd). De stelling is voorzien van nieuwe houten delen en er is een kantplank aangebracht op het stellinghek. Dit laatste is in overleg met de arbeidsinspectie gedaan voor de veiligheid van de bezoekers.

Poldermolen De Hilmahuister watermolen (46), Visvliet

Bij de uitvoering van het gehele schilderwerk is gebleken dat er aan de hekwerken de nodige mankementen waren. Deze zijn tijdens de onderhoudsbeurt hersteld. Deze molen van de Molenstichting Westerkwartier staat er nu weer uitstekend bij.

Poldermolen De Noordermolen (82), Noordbroeksterhamrik

De heer S. Graafhuis heeft de poldermolen *De Noordermolen* verkocht aan de gemeente Menterwolde. De gemeente is voornemens deze poldermolen voor een symbolisch bedrag door te verkopen aan de molenstichting Oldambt te Scheemda. De molenstichting ontvangt voorts jaarlijks een bijdrage van de gemeente om de molen te kunnen exploiteren. De poldermolen zal eerst ingrijpend gerestaureerd moeten worden. De gemeente verwacht dat daar in 2002 reeds geld voor beschikbaar is.

Een kantplank (schoprand, voetreling)
Foto: D.J. van der Zee

Ander molennieuws

Oproep voor knipseldagen

Het Groninger Molenarchief heeft uw hulp nodig!

Door de vele schenkingen van de laatste tijd is de berg krantenartikelen enorm toegenomen. Om deze gegevens te ontsluiten is het nodig dat de artikelen uit te knippen en te sorteren.

Op zaterdag 27 oktober en 10 november worden er twee knipseldagen gehouden van 10:00 tot 16:00 uur. Hulp op deze beide zaterdagen is erg welkom. Heeft u tijd, kom dan helpen en breng een schaar mee. Het Groninger Molenarchief zorgt voor koffie, thee en soep. Blijkt dat er van één artikel meerdere exemplaren zijn dan kunnen de dubbelen, in overleg met de archiefcommissie, door de knippers worden mee genomen.

Het Groninger Molenarchief en de copyrights van W.O. Bakker.

De Vereniging Vrienden van de Groninger heeft de verzameling W.O. Bakker en de copyrights betreffende de door W.O. Bakker gemaakte foto's op 25 september 2000 verworven. De copyrights behelzen al het beeldmateriaal vervaardigd door W.O. Bakker. De verzameling en deze rechten worden beheerd door het Groninger Molenarchief. Een ieder die vanaf 25 september 2000 gebruikt maakt van deze collectie, heeft toestemming nodig van het Groninger Molenarchief.

Open Dag Hout

Op zondag 28 oktober vindt in de Martinihal een presentatie plaats van allerhande zaken rond het thema hout: gereedschap, houtsoortenverzamelingen, conservering, hout

draaien, hakken en snijden, duurzaam houtgebruik, houtopleidingen en nog veel meer. Het aanbod is zo gevarieerd dat het een echt gezinsuitje is: er is een timmerhoek voor kinderen en de maximumtoegangsprijs voor een gezin is f 20,-. De Open Dag Hout wordt elke twee jaar gehouden in verschillende hoeken van het land. De vrijwilligers van de Friese houtzaagmolens *De Jager* (Woudsend) en *De Rat* (IJlst) hebben al enkele malen een stand met houtzaagmolengereedschap verzorgd op deze gezellige beurs. Dat gebeurt nu ook weer en ze hopen met name op contact met hun Groninger (houtzaag)molencollega's. Het piepen en krassen met de zaagvijl bak trekt van verre de aandacht. Meer informatie op www.opendaghout.nl en www.martiniplaza.nl

The screenshot shows a web browser window with the address bar containing <http://www.opendaghout.nl/inhoud.htm>. The page title is "Demonstraties". On the left side, there is a vertical navigation menu with the following items: "Wie zijn wij?", "Foto's", "Deelnemers 2001", "Sponsors 2001", "Vorig jaar (2000)", "Links", "Agenda", "Boeken/nieuws", and "Meer". Each item is accompanied by a small circular icon. The main content area features four photo thumbnails with captions: "Modem beeldhouwen" (top left), "Houtsnijden" (top right), "Ambachten" (middle left), and "Houtdraaien" (bottom right). The browser window title is "Untitled Document".

Verstild verleden (38)

Ooit stond er in Ten Post een prachtige zeskan-
tige molen. Een tweedehandse dat wel, maar
het gerevitaliseerde oudje wist het toch nog meer
dan honderd jaar vol te houden. De molen werd
ooit gebouwd als korenmolen te Westeremden. In
1855 werd de molen aldaar gesloopt en voor de heer
T.S. Keizer, afkomstig overigens uit Termunterzijl,
weer in Ten Post herbouwd om dienst te gaan doen
als koren- en pelmolen.

In 1946 werd de molen gesloopt. De laatste eigenaar
was de heer B. Steenberg.

In de 19de eeuw, begin 20ste eeuw is de molen overi-
gens drie generaties lang onder het beheer van de

familie Bolhuis geweest. Onder hen groeide het
complex uit tot een koren-, pel- en houtzaagmolen.
Op de waarschijnlijk in de jaren twintig genomen
foto zien we de molen nog in volle glorie. Uitgerust
met zelfzwichting en omgeven door de zaag- en
droogschuren was het op het eerste gezicht niet
zichtbaar dat de molen als korenmolen was
gebouwd. Wie echter nog eens goed kijkt ontwaart
de zeskan-
te stenen onderbouw die aan het oude
maalbedrijf doet herinneren. In 1924, de molen was
toen al uitgerust met twee elektromotoren, was er
nog maar één koppel maalstenen over.
Verdere vooruitgang deed de molen verdwijnen.

Uit: collectie Stichting Molenmakerij Wiertsema, Winschoten

Reacties op Verstild verleden 37

De in de vorige Nieuwe Zelfzwichter geplaatste foto leverde onverwacht veel reacties op. Dank voor uw medewerking en het feit dat u ons zo goed op weg heeft geholpen.

De meeste reacties kwamen binnen naar aanleiding van het kistje met daarop herkenbaar de letters UT en RUM. Ik veronderstelde al dat het kistje waarschijnlijk niets met de standplaats van de molen te maken zal hebben gehad, maar met de molenmaker. Hij zal het kistje wel hebben gebruikt voor het opbergen van gereedschap e.d. Iedereen attendeerde mij erop dat de letters U.T. voor Ulbe Twijnstra stonden. Een begrip in Noord-Nederland als het om lijnkoeken en veevoeder ging. Ulbe Twijnstra bezat eerst een oliemolen, later stoomolieslagerij en veevoederfabriek, te Akkrum.

Zo schrijft de heer Oomkens uit Winschoten over het kistje: 'In de lijnkoekkisten gingen de olieslagkoeken naar de afnemers, o.a. de molenaars. Veel molenaars hadden vroeger een zogenaamde koekenbreker, waarmee lijnkoeken fijngemaakt werden (de brokkelmolen in Van Haver tot Gort). Dit afvalproduct van de oliemolens en -fabrieken werd door het afval van het pellen (de dust) en ander laagwaardig meel gemengd en aan de boeren verkocht. Op de *Aurora* in Noordbroek waren in mijn jeugd nog een paar lijnkoekkisten aanwezig. In molen *Dijkstra* (te Winschoten, red.) is nu nog een soortgelijke vurenhouten kist van 80 cm lang, 33 cm breed en 27 cm hoog aanwezig.' Oomkens schreef ook nog dat hij de molen niet thuis kan brengen, maar dat het hem niet onwaarschijnlijk lijkt dat het een omhooggebrachte grondzeiler is, omdat de achtkantstijlen niet rusten op een ondertafelement maar op stiepen zijn gezet.

Het antwoord op de vraag welke molen het zou kunnen zijn kwam uiteindelijk van Erwin Esseling uit Delft. Volgens hem is het waarschijnlijk de molen uit Elsloo (Frl), gemeente Ooststellingwerf.

De in aanbouw zijnde molen vertoont sterke gelijkheid met deze molen. De schrijver heeft het ons inziens inderdaad bij het rechte eind en dus het raadsel opgelost.

In 1903/1904 werd de molen in Elsloo gebouwd, recht tegenover de melkfabriek. Hij stond aan de weg naar Noordwolde, tegen de gemeentegrens van Weststellingwerf. De molen werd door een storm in 1941 ontweikt en kort na de Tweede Wereldoorlog gesloopt. De eerste steen die op de eerder geplaatste foto, boven de inrit goed te zien is, is ter plekke bewaard gebleven. Erwin Esselink schrijft: 'Twee jaar geleden fietste ik tijdens een vakantie door Elsloo en viel mijn oog op een aardige tuinmolen. Toen ik deze wat beter bekeek bleek hij op een blauwe molensteen te staan en onder tegen het molentje lag een steen met het volgende opschrift: DE EERSTE STEEN GELEGD DOOR WOBBIGJE TOET DEN 15 DECEMBER 1903.

De bewoner van het erbij gelegen huis bevestigde dat deze steen van de korenmolen van Elsloo afkomstig was. Hij bleek de schoonzoon van de laatste molenaarszoon en woonachtig te zijn in het molenaarshuis. Hij kon mij nog de plek aanwijzen waar de molen had gestaan.' Tot zo ver Esselink.

Nu wil het toeval dat de schrijver van Verstild Verleden niet zo ver van Elsloo is geboren. Ik meen me ook van verhalen te kunnen herinneren, dat de molen in de jaren veertig was gesloopt; zonder vergunning, maar toch. Esselink voegde er nog aan toe dat de molen tweedehands was en dat hij misschien wel eens uit Groningen afkomstig zou kunnen zijn. We weten nu in ieder geval dat de bouwer Wiertsema was: dit rechtvaardigt zijn veronderstelling en het bevestigt de theorie van Oomkens. Wordt vervolgd? Wie weet er nog meer? Dan komen we er op terug.

Uit: collectie Stichting Molenmakerij Wiertsema, Winschoten

Post aan de redactie:
vragen en aanvullingen

Houten kunstwerken

Van de jaren 70 van de twintigste eeuw af is er een groeiende belangstelling voor houten kunstwerken. Dit is vooral te zien in de vorm van houten sculpturen, houten meubels en houten architectuur. De kunstenaars gebruiken vaak natuurlijke materialen en technieken om hun werken te maken. Dit kan zijn hout, steen, metaal of andere materialen. De werken worden vaak in openbare ruimtes geplaatst, zoals in parken, op pleinen of in musea. Dit zorgt voor een unieke sfeer en een verbinding met de natuur.

Uit: collectie C.E. van der Horst, Scheemda

Post aan de redactie: vragen en aanvullingen

Houten kunstroeden

Van de heer C.E. van der Horst ontving de redactie een brief aangaande de molen van Tholema te Veendam. In *Verstild Verleden* werd al eens aandacht besteed aan deze koren- en pelmolen. De molen werd gebouwd voor H.G. Tholema en is altijd in handen van de familie gebleven. De molen werd onttakeld in 1911, maar bleef als motormaalderij in gebruik. B. van der Veen Czn noteerde in 1924 dat de molen niet was voorzien van zelfzwichting, maar van zogenaamde *houten kunstroeden*. Een uitvinding van molenmaker Jacob de Haan uit Veendam. Van der Horst vraagt zich terecht af wat nu kunstroeden zijn. Wij weten dit helaas ook niet. Wel weten we dat De Haan er meerdere molens mee heeft uitgerust. W.O. Bakker heb ik toentertijd ook wel eens die vraag gesteld, maar ook hij bleef het antwoord schuldig. Is er nog iemand in den lande die weet wat we ons bij houten kunstroeden moeten voorstellen?

Reacties kunt u zenden aan de redactie van *De Nieuwe Zelfzwichter*.

De molen van Tholema
Uit: collectie C.E. van der Horst, Scheemda

Oliemolen van Mensingeweer

Van de heer Meinsma uit Winsum ontving de redactie enkele prachtige foto's ten behoeve van ons molenarchief. De foto's zijn gemaakt door de heer P.J. Hijlkema (1887-1966), in zijn tijd een bekend kweker van landbouwzaden te Mensingeweer. Hijlkema fotografeerde zeker al vanaf 1905. De oliemolen op de foto is in 1909 afgebroken. De onderbouw, te zien op een latere foto, is tot 1929 blijven bestaan. We danken de heer Meinsma voor deze prachtige foto's en we zullen ze onderbrengen in het molenarchief te Veele. In de gegevens van B. van der Veen Czn vonden we

nog het volgende over deze oliemolen. De molen is in 1851 gebouwd voor de familie Lammerts. In 1861 kwam de molen in handen van Egge Siemens Mulder. Deze oliemolen was overigens niet de eerste molen op deze plaats. Er werd gebouwd op een oude molenwerf. Hier zou in 1781 al een pelmolen hebben gestaan.

De in 1851 gebouwde molen werd overigens al in 1880 *verstoemd* en dit zal zeker tot zijn vroege ondergang hebben geleid. Na de gedeeltelijke sloop van de molen in 1909 verhuisde het bovenachtkant naar Veenoord.

10
3

Inhoud

De Nieuwe Zelfwichter

Molens on line

Oliemolen te Mensingeweer, vóór 1909
Foto: P.J. Hijlkema (1887-1966)

Mensingeweer
Foto: P.J. Hijlkema (1887-1966)

Molens on line

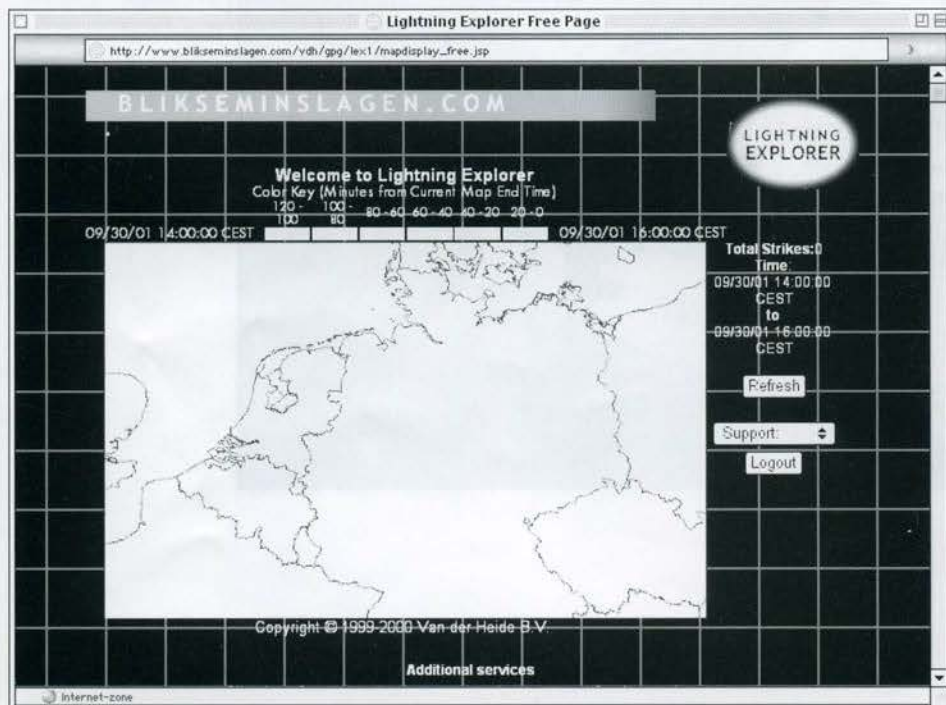
Er is tegenwoordig geen molen meer die niet is voorzien van een bliksemafleiderinstallatie. Uit het verslag van de bliksemafleidercontrolecommissie van het Gilde van Vrijwillig Molenaars (Gildebrief, 20^e jaargang nr. 1) blijkt echter dat veel moleneigenaars zich niet of zelden afvragen of de aarding van de molen nog in orde is.

Molenaars kijken natuurlijk regelmatig naar de lucht om te zien of het verstandig is de molen uit te spannen en de bliksemafleiderkabel aan de roede vast te maken. Blikseminslagen komen vaker voor dan de meeste mensen denken: in één van de hieronder genoemde artikelen las ik bijvoorbeeld dat gemiddeld per jaar op elke vierkante kilometer eenmaal de bliksem inslaat. Er doen allerlei verhalen de ronde over bliksem: sommige plaatsen trekken bliksem aan (onweersnesten), onweersbuien komen de grote rivieren niet over, enzovoort (allebei niet waar).

Op de webstek van het KNMI (www.knmi.nl) is met de opdracht Zoek op de startpagina (zoekwoord: *bliksem*) heel gemakkelijk een weinigzeggende lijst te verkrijgen met groot aantal eenvoudige en diepgaande artikelen over bliksem en daarmee samenhangende verschijnselen. Een makkelijker bruikbaar overzicht staat op www.knmi.nl/voorl/nader/onweerenbliksem.htm. Via de rubriek *Bliksemmetingen* op die pagina vond ik een bliksemregistratiesysteem voor de Benelux: www.blikseminslagen.com/vdh/index.htm. De letters VDH zijn van de op dit terrein bekende firma Van der Heide. Als u op deze startpagina klikt op het kleine kaartje van de Benelux en Duitsland, verschijnt gratis een grotere kaart met de inslagen gedurende de laatste twee uren. (Professionele buitenwerkers kunnen een abonnement nemen op veel meer overzichten en statistieken, zie .../vdh/newsroom/index.jsp). De kleur van de markering hangt af van

de sinds de inslag verlopen tijd. Zo kunt u zien in welke richting de buien trekken: van blauw naar geel. Als de gele blokjes naar ons toekomen tellen we voor twee! In het huidige seizoen met dalende temperaturen ontstaan de onweersbuien voornamelijk boven het nog warme zeewater; de zogeheten *koude bliksem*. Dat wordt heel duidelijk als u een dezer dagen een paar keer per dag (naar het scherm!) kijkt.

Deze bijdrage is natuurlijk niet bedoeld om te propageren dat u uw molen in het vervolg via internet door de computer laat bedienen. Per slot van rekening zijn zelfs de gele bliksemblokjes al oud nieuws! Molenaars daarentegen speuren in de lucht naar nieuws dat nog geboren moet worden (zouden de roddelbladen willen kunnen!). Wij lopen pakweg een dik kwartier vooruit op de (donder)klappen die we kunnen krijgen.

Total strikes: 0
Vandaag geen bliksem te beleven

AGENDA

Zaterdag	27 oktober	Knipseldag in het Groninger Molenarchief (Veele)
Zondag	28 oktober	Open Dag Hout (Martinihal)
Donderdag	8 november	Najaarsvergadering VVGM in het Groninger Molenarchief (Veele)
Zaterdag	10 november	Knipseldag in het Groninger Molenarchief (Veele)
Maandag	12 november	Sluitingsdatum kopij voor De <i>Nieuwe</i> Zelfzwichter

32. DE MOLEN.

Vroolijk.
f

1 = es. *f*

| 1 1 1 1 | 3 2 1 7 | 1 0 | 3 3 3 3 |

1. Ziet den mo - len, hoe hij draait, Nu het wind-je
2. Van dat meelbakt moe ons dan Lek-k're koe-ken

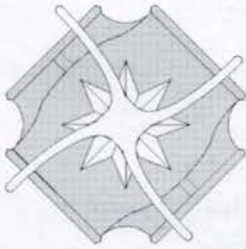
| 5 4 3 2 | 3 0 | 5 5 5 5 | 6 6 2 0 |

ste - vig waait; Mo-len, mo-len, word niet moê,
in de pan; Mo-len, mo-len, word niet moê,

| 5 5 5 4 | 3 2 | 1 7 | 1 0 ||

Maal ons meel maar, draai maar toe!
Maal ons meel maar, draai maar toe!

Uit: 50 deuntjes en liedjes ten dienste van de bewaarscholen en de laagste klassen der Volksschool,
E.J. Boneschanser, Groningen, P. Noordhoff, 1894

VERENIGING VAN VRIENDEN VAN DE
GRONINGER MOLENS

STICHTING DE GRONINGER MOLEN

GILDE VAN VRIJWILLIGE MOLENAARS

